

BAŽNYTINIŲ SANTUOKŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS IR APSKAITA

Doc. dr. Leonas Virginijus Papirtis

Lektorė Inga Kudinavičiūtė

Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 45 87
Elektroninis paštas ckk@ltu.lt

Pateikta 2003 m. vasario 10 d.

Parengta spausdinti 2003 m. balandžio 3 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Darbo teisės ir socialinės saugos katedros vedėja profesorė dr. **Genovaitė Dambrauskienė** ir šio fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros docentas dr. **Petras Algirdas Miškinis***

S a n t r a u k a

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos [1] 12 straipsnis nustato, kad vyrai ir moterys, sulaukę santuokinio amžiaus, turi teisę tuoktis ir sukurti šeimą pagal šią teisę reguliuojančius valstybės vidaus įstatymus. Tad mūsų valstybėje santuoka turi būti sudaroma ir šeima kuriama pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus.

Lietuvoje šeima, kaip valstybės ir visuomenės pagrindas, kuriama sudarant valstybinę arba bažnytinę santuoką. Ją reglamentuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis, Civilinės metrikacijos taisyklės bei kiti su santuoka susiję teisės aktai.

Šiame straipsnyje nagrinėsime bažnytinės santuokos registracijos tvarką, jos apskaitą, teisine pasekmes bei su ja susijusias praktines problemas, atsirandančias tiek dėl teisės normų neaiškios formuluotės, netikslios jų interpretacijos, tiek ir dėl teisės spragų, kurios ypač apsunkina efektyvų teisės normų realizavimą ir sukelia ginčų.

Bažnytinės ir valstybinės santuokos atribojimo kriterijus, iš bažnytinės santuokos kylančių teisinių santykių vertinimą teismuose bei jos pripažinimo negaliojančia jurisdikcijos klausimus nagrinėjo K. Meilius ir G. Sagatys straipsnyje „Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytų santuokų kelias į pripažinimą“ [2, p. 128–136].

Pagrindiniai kriterijai, atribojantys valstybinės ir bažnytinės santuokos registraciją, yra nustatyti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso [3, 3.23–3.24 str.] 3.23 ir 3.24 straipsniuose: valstybinė santuoka registruojama civilinės metrikacijos įstaigoje, vadovaujantis Civiliniame kodekse nustatytais sąlygomis ir tvarka, o bažnytinė santuoka sudaroma pagal atitinkamos religijos vidaus (kanonų) teisės nustatytą procedūrą. Todėl kitų atribojančių kriterijų ieškojimas ir formulavimas nekeičia jų teisinės galios – valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją. Manytina, kad straipsnio autoriai bandė aiškinti ne valstybinės ir bažnytinės santuokos atribojimo kriterijus, o formuluoti Civilinio kodekso kūrėjų klaidas, atsiradusias nepakankamai adekvačiai aiškinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos [4, 38 str. 4 d.] 38 straipsnio 4 dalį, ir patys klydo, sutikdami su Civilinio kodekso nuostatomis dėl bažnytinės santuokos perregistravimo civilinės metrikacijos įstaigoje kaip su jos apskaita.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 4 dalimi ir Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21 d. nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos

kodekso 6 straipsnio antrosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ [5, p. 59–62] teismuose bažnytinė santuoka vertinama kaip įvykęs juridinis faktas, sukuriantis sutuoktiniams teises ir pareigas, neatsižvelgiant į tai, ar buvo ji „apskaityta“ civilinės metrikacijos įstaigoje.

Straipsnių autorių išvada dėl Katalikų bažnyčioje sudarytos santuokos nutraukimo nagrinėjimo ne tik pasaulietinėse, bet ir bažnytinėse teisminėse institucijose sutuoktinių pasirinkimu yra klaidinga, nes prieštarauja 2000 m. gegužės 5 d. sutarties „Dėl santykių tarp Katalikų bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų“ [6, 13 str. 1 d.] 13 straipsnio 1 daliai, kurioje nustatyta, kad bažnytinė santuoka nuo pat jos sudarymo momento sukelia civilines pasekmes pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus, jei buvo laikytasi Lietuvos respublikos įstatymų reikalavimų.

Straipsnyje iš esmės išdėstytos tik Katalikų bažnyčios pageidaujamos bažnytinės santuokos teisinės pasekmės, todėl svarbu ir platesniu aspektu panagrinėti bažnytinių santuokų teisinį reglamentavimą ir jų apskaitą.

Prieš pradėdant svarstyti bažnytinės santuokos teises pasekmes ir jos apskaitą, pirmiausia būtų tikslinga išnagrinėti santuokos sampratą, pateiktą Lietuvos Respublikos civilinio kodekso [3, 3.7 str.] 3.7 straipsnyje, taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso 6 straipsnio antrosios dalies, 11 straipsnio ir 12 straipsnio antrosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, nes tai padės geriau išsiaiškinti įstatymų leidėjo poziciją dėl bažnytinės santuokos ir šeimos kūrimo.

Paminėtina, kad tiek galiojusiame Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekse [7], tiek 1996 m. pateiktame Santuokos ir šeimos kodekso projekte [8], santuokos sąvoka nebuvo suformuluota. Dabartinio Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.7 straipsnyje santuokos sampratoje yra nustatyta, kad „Santuoka yra įstatymų nustatyta tvarka įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius“ ir kad „Vyras ir moteris, įstatymų nustatyta tvarka įregistravę santuoką, yra sutuoktiniai“. Tokia samprata yra nekonkreči, nes joje nėra aiškiai nurodyta, kokia tvarka turi būti įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius ir kokių įstatymų nustatytais sąlygomis ir tvarka vyras ir moteris turi būti įregistravę santuoką, o apsiribota tik bendromis formuluotėmis „įstatymų nustatyta tvarka“ bei „įstatymų nustatyta tvarka įregistravę santuoką“, nors ne kokiuose nors kituose įstatymuose, o pačiame Civiliniame kodekse tos sąlygos ir tvarka yra nustatyta. Toks nekonkretus santuokos apibrėžimas gali būti aiškinamas ne tik tuo, kad įstatymų leidėjas santuokos sampratoje nesugebėjo pateikti aiškia valstybės poziciją santuokos, kaip pagrindinio ir tradicinio šeimos sukūrimo pagrindo, klausimu, bet ir bandymu paslėpti įstatymų leidėjo Civilinio kodekso 3.229–3.235 straipsniuose patvirtintą, kaip naują santuokos formą vertintiną sugyventinių institutą, prieštaraujantį Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsniui. Todėl straipsnyje, nustatančiame santuokos sampratą, turėtų būti tiksliai nurodyta, kokiuose Civilinio kodekso straipsniuose yra reglamentuojamas savanoriško vyro ir moters susitarimo sukurti šeimą įforminimas, santuokos sąlygos ir įregistravimo tvarka.

Civilinio kodekso 3.7 straipsnyje pateiktame santuokos apibrėžime įtvirtinami tik keli santuokos požymiai, kurie kartu yra santuokos sudarymo sąlygos: skirtinga norinčiųjų tuoktis asmenų lytis, savanoriškumas bei siekiamas tikslas – sukurti šeimos teisinius santykius. Pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 12 straipsnio ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio nuostatas, Civiliniame kodekse pateiktoje sampratoje nėra nurodyti visi pagrindiniai santuokos elementai: nėra nuostatų dėl vyro ir moters santuokinio amžiaus, santuokos kaip šeimos kūrimo pagrindo, santuokos sudarymo sąlygų ir tvarkos, taip pat kad santuoka jie realizuoja savo teisę tuoktis.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, santuokos samprata galėtų būti sukonkretinta, t. y. aiški, apimanti visus pagrindinius santuokos elementus ir formuluojama, pavyzdžiui, taip: „Santuoka yra savanoriškas vyro ir moters, sulaukusių santuokinio amžiaus, susitarimas sukurti šeimą, įformintas šio kodekso 3.12–3.25 straipsniuose nustatytais sąlygomis ir tvarka ir sukuriantis asmenines bei turtines teises ir pareigas, nustatytas šio kodekso 3.81–3.129

straipsniuose. Sutuoktinių sąvoka, suformuluota 3.7 straipsnio 2 dalyje, taip pat turėtų būti patikslinta – vietoj formuluotės „įstatymų nustatyta tvarka įregistruotą santuoką“ reikėtų rašyti „šio kodekso 3.298–3.304 straipsniuose nustatyta tvarka įregistruotą santuoką“.

Nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso 6 straipsnio antrosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ [5] Konstitucinis Teismas 1994 m. balandžio 21 d. konstatavo, kad Konstitucijos 38 straipsnio ketvirtosios dalies nuostata, kad „Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją“ įsigaliojo kartu su Konstitucija po 1992 m. lapkričio 2 d. ir pagal tuo metu taikytą laikiną bažnytinių santuokų oficialios apskaitos tvarką. Ši tvarka buvo sureguliuota Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1999 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. 65 patvirtintose Civilinės būklės aktų registravimo laikinosiose taisyklėse [9]. Šių taisyklių 58, 59, 61 punktuose buvo nustatyta, kad bažnytinė santuoka po 1992 m. lapkričio 2 d. (priėmus Lietuvos Respublikos Konstituciją) civilinės metrikacijos įstaigoje apskaitoma tik tokiu atveju: 1) jeigu to pageidauja susituokusieji ir 2) jeigu ji sudaryta laikantis Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso reikalavimų, taip pat 3) jeigu vienas iš sutuoktinių nėra miręs. Tokį bažnytinės santuokos perregistravimą civilinės metrikacijos skyriuje Konstitucinis Teismas nepagrįstai vertino kaip laikiną bažnytinės santuokos apskaitą, nes ne visos bažnytinės santuokos buvo apskaitomos, o, kaip minėta, tik trimis atvejais, nustatytais Civilinės būklės aktų registravimo laikinosiose taisyklėse. Tais atvejais civilinės metrikacijos skyriuje buvo įrašomas santuokos įrašas, išduodamas santuokos liudijimas, apie tai pažymint sutuoktinių pasuose. Manytume, kad Konstitucinis Teismas bažnytinės santuokos perregistravimą nepagrįstai laikė oficialia santuokos apskaita ir neatsižvelgė į tai, kad valstybės pripažinimas bažnytinės santuokos reiškia ne ką nors kitą, o tai, kad nereikalaujama vėliau ją perregistruoti civilinės metrikacijos skyriuje. Apskaita turėtų būti suprantama kaip atskiro santuokų registro įvedimas, siekiant išvengti monogamijos principo pažeidimo tiek registruojant valstybinę, tiek bažnytinę santuoką.

Konstitucinis Teismas, bažnytinės santuokos perregistravimą civilinės metrikacijos skyriuje vertindamas kaip apskaitą, nustatė, kad nuo bažnytinės santuokos registracijos dienos atsiranda sutuoktinių teisės ir pareigos ir kad valstybė įstatymais turėtų nustatyti aiškią ir nuolatinę bažnytinės santuokos registracijos apskaitą, šios santuokos pagrindu atsiradusių teisinių pasekmių realizavimo ir ginčų dėl jų sprendimo tvarką.

Ar buvo nustatyta aiški ir nuolatinė bažnytinės santuokos registracijos oficialioji apskaita, šios santuokos pagrindu atsiradusių teisinių pasekmių realizavimo, ginčų dėl jų sprendimų tvarka Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, įsigaliojusiam nuo 2001 m. liepos 1 d., galima nustatyti tik išanalizavus jo nuostatas dėl bažnytinės santuokos registracijos ir jos apskaitos.

Civilinio kodekso 3.24 straipsnyje nustatyta, kad bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka santuoka sudaroma pagal atitinkamos religijos vidaus (kanonų) teisės nustatytą procedūrą ir kad tokia santuoka sukelia tokias pat teises pasekmes, kaip ir santuoka, sudaryta civilinės metrikacijos įstaigoje, jeigu:

1) santuoka buvo sudaryta su skirtingos lyties asmeniu [3.12 str.]; laisva vyro ir moters valia [3.13 str.]; nustatyto santuokinio amžiaus [3.14 str.]; veiksnus asmens [3.15 str.]; nepažeidus monogamijos principo [3.16 str.]; nesusituokus su artimaisiais giminaičiais (tėvams su vaikais, įtėviams su įvaikiais, seneliams su vaikais, tikriems ir netikriems broliams ir seserims, pusbroliams su pusseserėmis, dėdėms su dukterėčiomis, tetoms su sūnėnais [3.17 str.], tai yra nepažeidus santuokos sudarymo sąlygų, nustatytų valstybinei santuokos registracijai;

2) santuoka buvo sudaryta pagal Lietuvos Respublikos įregistruotų ir valstybės pripažintų religinių organizacijų kanonų nustatytą procedūrą.

Lietuvoje įregistruotas religines bendruomenes, bendrijas ir kitas religines organizacijas galima suskirstyti į 32 religines kryptis [10], tačiau mūsų valstybė pripažįsta dešimt istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalį sudarančias tradicines Lietuvoje egzistuojančias religines bendruomenes ir bendrijas: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų, karaimų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų [11, 5 str.] ir evangelikų baptistų [12].

3) santuoka įtraukta į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje.

Išanalizavus šio straipsnio nuostatas galima daryti išvadą, kad bažnytinė santuokos registracija sukelia tokias pačias teises pasekmes tik tokiu atveju, jeigu ji sudaryta laikantis valstybinės santuokos sudarymo sąlygų, tai yra bažnytinė santuoka nesudaroma pagal religijos vidaus (kanonų) teisę, o valstybinė santuoka sudaroma ir bažnyčioje, todėl santuokai, sudarytai bažnyčioje, taip pat taikomos teisinės pasekmės, nustatytos Civiliniame kodekse.

Civiliniame kodekse nėra sureguliuota, kokios yra teisinės pasekmės bažnytinės santuokos, jeigu ji sudaryta nesilaikant valstybinės santuokos sudarymo sąlygų, ir jeigu tradicinės Lietuvoje bažnyčios bei religinės organizacijos nėra sudariusios su valstybe sutarties dėl tokios santuokos teisinių pasekmių ir kilusių ginčų sprendimo tvarkos. Pagal 2000 m. gegužės 5 d. sutartį „Dėl santykių tarp Katalikų bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų“ [6, 13 str.] 13 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad „kanoninė santuoka nuo pat religinio jos sudarymo momento sukels civilines pasekmes pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus, jei yra išlaikyti Lietuvos Respublikos įstatymų numatyti reikalavimai“, priešingu atveju tokios santuokos nesukelia civilinių pasekmių, todėl jos „neapskaitomos“. Turėtų būti „neapskaitomos“ ir kitose bažnyčiose bei religinėse organizacijose sudarytos santuokos, nes jos nėra sudariusios su valstybe sutarties dėl tokių santuokų teisinių pasekmių ir kilusių ginčų sprendimo tvarkos, nors tiek vienu, tiek kitų santuokų registracija pagal Konstitucinį Teismą nuo santuokos registracijos dienos sutuoktiniams sukuria sutuoktinių teises ir pareigas.

Teismai, nagrinėdami bylas dėl bažnytinės santuokos teisinių pasekmių, remiasi Konstitucinio Teismo nuostata, kad nuo santuokos registravimo bažnyčioje dienos atsiranda sutuoktinių teisės ir pareigos, net nesvarstydami subjekto, vykdžiusio bažnytinės santuokos registraciją, tinkamumo. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų kolegija 2001 m. gegužės 1 d. nutartyje nustatė, kad ieškovas Jurijus Kuzminas prašė teismą pripažinti negaliojančia Vilniaus miesto 4-o notarų biuro 2000 m. spalio 13 d. išduotą paveldėjimo teisės liudijimą pagal įstatymą į ½ buto, esančio Žirmūnų g. 51–2, Vilniuje, atsakovei A. Guzenko ir pripažinti jam nuosavybės teisę į ½ dalį buto su rūsiu. Ieškovas nurodė, kad paveldėjimo teisės liudijimas pagal įstatymą atsakovei negalėjo būti išduotas, nes atsakovės ir ieškovo tėvo bažnytinė santuoka, įregistruota Žodiškių R. K. bažnyčioje, nebuvo įregistruota civilinės metrikacijos įstaigoje. Todėl sudarant santuoką buvo nesilaikyta Lietuvos įstatymų nustatytos tvarkos, ir tokia santuoka negalėjo sukurti jokių teisių ir pareigų.

Ieškovo apeliacinis skundas buvo atmestas, nurodžius, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1994 m. balandžio 21 d. nutarime konstatavo, kad santuokos perregistraciją galima vertinti tik kaip laikiną oficialią santuokų apskaitą, bet ne santuokos registracijos teisinį faktą ir kad ne perregistracija, o santuokos (valstybinės arba bažnytinės) registracija yra santuokos teisinių santykių ir su jais susijusių teisių ir pareigų pradžia. Bažnytinės santuokos registracijos teisinis faktas yra įvykęs, todėl subjekto, vykdančio bažnytinės santuokos registraciją, tinkamumas gali turėti reikšmės tik ginčijant bažnytinės santuokos registravimo teisinį faktą [13].

Atsižvelgus tiek į Civilinio kodekso minėtas nuostatas dėl bažnytinės santuokos, tiek į teismų praktiką, galima prieiti prie išvados, kad Civilinis kodeksas nenustatė aiškios ir nuolatinės bažnytinės santuokos registracijos apskaitos, o tik Civilinės būklės aktų registravimo laikinųjų taisyklių nuostatas dėl bažnytinės santuokos perregistravimo civilinės metrikacijos įstaigoje buvo perkeltos į Civilinį kodeksą, papildžius nuostatomis, kurios iš esmės nekeičia minėtos išvados dėl bažnytinių santuokų registracijos apskaitos.

Prieiti prie išvados, kad Civilinis kodeksas nenustatė aiškios ir nuolatinės bažnytinės santuokos registracijos apskaitos, o yra vykdomas tik šios santuokos perregistravimas civilinės metrikacijos įstaigoje, galima ir išanalizavus Civilinio kodekso 3.304 straipsnio trečiąją dalį, kuri nustato, kad santuoka laikoma sudaryta nuo tos dienos, kai ji buvo įtraukta į „apskaitą“ civilinės metrikacijos įstaigoje, o ne nuo bažnytinės santuokos įregistravimo dienos. Šią išvadą taip pat patvirtina aplinkybė, kad santuokos liudijimas išduodamas ir apie tai pažymima sutuoktinių pasuose tik perregistravus bažnytinę santuoką civilinės metrikacijos įstaigoje [3, 3.304 str. 2 d.; 14, 52 punktą]. Be to, Civilinės metrikacijos taisyklių 55 punkto nuostata be jokių išlygų liudija, kad civilinės metrikacijos įstaigoje nėra vykdoma bažnytinės

santuokos (net Katalikų bažnyčios) apskaita, nes jeigu „vienas iš sutuoktinių, sudariusių bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka santuoką, yra miręs, tokia santuoka civilinės metrikacijos įstaigoje į apskaitą neįtraukiama“. Kyla klausimas – kodėl? Manytume, kad tokia nuostata įtvirtinta ne todėl, kad tokią santuoką neįtraukus į apskaitą, pergyvenusiam sutuoktiniui sudarant naują santuoką nebus pažeistas monogamijos principas, o todėl, kad negalima perregistruoti santuokos pagal Civiliniame kodekse nustatytą valstybinės santuokos registracijos tvarką, nes vienas iš sutuoktinių yra miręs.

Civilinis kodeksas taip pat nenustatė bažnytinės santuokos, sudarytos nesilaikant valstybinės santuokos sąlygų, teisinių pasekmių realizavimo, nors šiuo atveju teisinės pasekmės turėtų būti realizuojamos pagal atitinkamos religijos vidaus (kanonų) teisės nuostatas, taip pat pagal šias nuostatas turėtų būti sprendžiami ir ginčai. Tokių nuostatų nebuvimas Civiliniame kodekse vertintinas kaip teisės spraga, kuri turėtų būti neatidėliojant šalinama, nes bažnytinių santuokų, vien tik „apskaitytų“ civilinės metrikacijos skyriuose kasmet daugėja. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto civilinės metrikacijos skyriuje nuo 2001 m. sausio 1 d. iki 2001 m. gruodžio 31 d. įregistruota 2739 valstybinės, o perregistruota – 287 bažnytinės santuokos; nuo 2002 m. sausio 1 d. iki 2002 m. spalio 31 d. atitinkamai – 2168 ir 348.

Lietuvoje nėra valstybinės religijos [4, 43 str. 7 d.], todėl santykiai tarp valstybės ir religinių organizacijų turėtų būti sprendžiami sutartimis arba kitais atitinkamais teisės aktais, nors ir kai kurie esantys teisės aktai tarp valstybės ir bažnyčios ne visada atitinka Civilinio kodekso nuostatas, reguliuojančias santuokos registravimą. Juose esančios nuostatos, prieštaraujančios Civilinio kodekso nuostatomis, dažnai gali būti jų netinkamo vykdymo arba visiško nevykdymo priežastimi. Tokio teisės akto pavyzdys galėtų būti Vyriausybės ir Lietuvos Vyskupų konferencijos susitarimas „Dėl Katalikų bažnyčios nustatyta tvarka sudarytų santuokų įtraukimo į valstybinę apskaitą“ [15]. Jo nuostatos numato pareigą patiems sutuoktiniams pranešti apie bažnytinę santuoką, nors tai neatitinka Civilinio kodekso 3.304 straipsnio 1 dalies, įpareigojančios religinės organizacijos įgaliotą asmenį per dešimt dienų po santuokos sudarymo pranešti civilinės metrikacijos įstaigai apie santuokos įregistravimą bažnyčioje. Esant tokioms nuostatomis, galimi atvejai, kai apie bažnytinę santuoką nepranešė vienas įpareigotas asmuo. Tokių atvejų galimybė yra didelė, nes už nustatytos pareigos nevykdymą nenumatyta atsakomybė.

Daugelyje užsienio valstybių (Italijoje, Ispanijoje, Anglijoje, Latvijoje ir kt.), kuriose pripažįstama tiek civilinė, tiek religinė santuokos sudarymo forma, šis klausimas sprendžiamas skirtingai. Pavyzdžiui, Latvijos Respublikos civilinio įstatymo [16] 58 straipsnis nustato, kad bažnyčios atstovai per keturiolika dienų privalo pateikti būtinus santuokai įregistruoti duomenis apie kiekvieną sudarytą santuoką civilinės būklės aktus registruojančiam skyriui, kurio teritorijoje buvo sudaryta santuoka. Už šios pareigos neįvykdymą bažnyčios atstovas gali būti patrauktas administracinėn atsakomybėn.

Išvados

1. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.7 straipsnyje pateikta santuokos samprata yra nekonkreči, joje nėra nurodyti pagrindiniai santuokos elementai. Todėl santuokos samprata galėtų būti sukonkretinta ir formuluotina, pavyzdžiui, taip: „Santuoka yra savanoriškas vyro ir moters, sulaukusių santuokinio amžiaus, susitarimas sukurti šeimą, įformintas šio kodekso 3.12–3.25 straipsniuose nustatytais sąlygomis ir tvarka ir sukuriantis asmenines bei turtines teises ir pareigas, nustatytas šio kodekso 3.81–3.129 straipsniuose.

2. Sutuoktinių sąvoka, suformuluota 3.7 straipsnio 2 dalyje, tikslintina: vietoj formulotės „įstatymų nustatyta tvarka įregistravę santuoką“ rašytina „šio kodekso 3.298–3.304 straipsniuose nustatyta tvarka įregistravę santuoką“.

3. Civilinis kodeksas papildytinas nuostata, numatančia, kad santuoka yra šeimos sukūrimo pagrindas.

4. Įsigaliojus 1992 m. lapkričio 2 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijai, įsigaliojo jos nuostata, kad valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją.

5. Civilinio kodekso nuostatos, įpareigojančios bažnytinę santuoką perregistruoti civilinės metrikacijos įstaigoje, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsniui 4 daliai, nes, valstybei pripažinus bažnytinės santuokos registraciją, nereikia vėliau tokią santuoką perregistruoti civilinės metrikacijos įstaigoje.

6. Pagal Civilinio kodekso nuostatas yra tik valstybinė santuoka, ji kartais registruojama bažnyčioje.

7. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nėra nustatyta aiškios valstybinės ir bažnytinės santuokos registracijos apskaitos, todėl būtina įvesti santuokos registrą, kuriam esant tiek valstybė, tiek bažnyčia registruodamos santuokas nepažeistų monogamijos principo.

8. Lietuvoje nėra valstybinės religijos, todėl santykiai tarp valstybės ir religinių organizacijų turėtų būti grindžiami sutartimi. Katalikų bažnyčia yra sudariusi su valstybe sutartį dėl bažnytinės santuokos teisinių pasekmių, tačiau tokių sutarčių nėra sudariusios kitos religinės organizacijos, todėl įvairiai yra interpretuojamos jų bažnyčioje sudarytų santuokų teisinės pasekmės ir ginčų dėl jų nagrinėjamo tvarka.

LITERATŪRA

1. **Žmogaus** teisės. Europos Tarybos ir Europos Sąjungos dokumentai. – Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000
2. **Meilius K., Sagatys G.** Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytų santuokų kelias į pripažinimą // Jurisprudencija: LTU mokslo darbai. – LTU, 2002. Nr. 28 (20).
3. **Lietuvos Respublikos** civilinis kodeksas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2000.
4. **Lietuvos Respublikos** Konstitucija. – Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla, 1996.
5. **Lietuvos Respublikos** Konstitucinio Teismo nutarimai ir sprendimai. – Vilnius, 1994.
6. **Šventojo Sosto** ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų // Valstybės žinios. 2000. Nr. 67–2022.
7. **Lietuvos Respublikos** santuokos ir šeimos kodeksas ir kiti pagrindiniai norminiai aktai, reglamentuojantys vaiko teisių apsaugą, įvaikinimą, globą, pašalpas šeimai // Oficialių dokumentų tekstai su pakeitimais ir papildymais iki 1999 m. gruodžio 10 d. – Vilnius: Saulužė, 1999.
8. **Lipeika K.** Santuokos ir šeimos kodekso projektas: naujovės ir principinės nuostatos // Teisės problemos. 1996. Nr. 1.
9. **Civilinės** būklės aktų registravimo laikinosios taisyklės, 1999 m. kovo 3 d. patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 65 // Valstybės žinios. 1999. Nr. 29.
10. http://www.tm.lt/min/default.asp?load=re_rel_kryptys.htm
11. **Lietuvos Respublikos** religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas // Valstybės žinios. 1995. Nr. 89–1985.
12. **Lietuvos Respublikos** Seimo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas Nr. IX–464 „Dėl Valstybės pripažinimo suteikimo Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai“ // Valstybės žinios. 2001. Nr. 62–2249.
13. **Vilniaus** apygardos teismo Civilinių bylų kolegijos 2001 m. gegužės 1 d. nutartis. Civilinė byla Nr. 2A–628, 2001.
14. **Civilinės** metrikacijos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 129 // Valstybės žinios. 2001. Nr. 60–2156.
15. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės ir Lietuvos Vyskupų konferencijos 2001 m. liepos 11 d. laikinas susitarimas „Dėl Katalikų bažnyčios nustatytų tvarka sudarytų santuokų įtraukimo į valstybinę apskaitą“.
16. **Нормативные** акты Латвийской Республики. Гражданский кодекс. Ч 1. // Семейное право. Акты гражданского состояния. – Рига, 1994.

Legal Regulation and Recording of Church Marriages

Assoc. Prof. Dr. Leonas Virginijus Papirtis

Lecturer Inga Kudinavičiūtė

Law University of Lithuania

SUMMARY

The 12th article in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms provides that men and women of marriageable age have the right to marry and to found a family, according to the national laws governing the exercise of this right. In Lithuania the family, as the traditional basis of the society and state, is created contracting civil or church marriage (marriage by certificate or marriage by religious license). It is regulated by Constitution of Lithuanian Republic, Civil Code, by the Contract between The Holy See and Lithuanian Republic, Rules of Civil registry and other legal acts that are related with marriage.

This article analyzes the order of church marriage registration, its recording, legal consequences and related practical problems, which arise regarding inaccurate formulation, interpretation and gaps of the law standards.

The 4th part of 38th article in the Constitution of Lithuanian Republic provides state's recognition of church marriage registration as well. However, up to the 1st of July, 2001 (i.e. when Civil Code came to force) a number of questions, connected with the church marriage registration, have not been settled yet. It was attempted to correct the drawback in Civil Code articles No. 3.24, 3.25 and 3.304 by elaborating the order of open confessional marriage registration.

The analysis of Civil Code norms and court practice allows to draw a conclusion that Civil Code has not established clear and regular church marriage recording system. Church marriage is only registered down at the Civil Registry Institution. Furthermore, Civil Code has not set the implementation of legal outcomes of church marriage, which has been composed breaking the conditions of civil marriage contract.

Analyzing the main problems discussed in this article author comes to several conclusions and introduces suggestions (i.e. to establish the marriage register in which state and church would register marriages in order to avoid the violation of monogamy rules and other conditions pertaining to marriage contracts) which could help to solve and eliminate gaps in the law system as they impede the effective realization of legal norms.